

ІВАЩЕНКО В. А.,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри інтелектуальної власності
та цивільно-правових дисциплін
(Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького)

УДК 347.77

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ТЕРИТОРІЇ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ В 1918–1939 РР.

У статті проаналізоване правове регулювання сфери інтелектуальної власності на території Північної Буковини в 1918–1939 рр. На основі нормативної бази й окремих теоретичних напрацювань показано низку законодавчих кроків румунської влади в процесі формування власної моделі правової охорони об'єктів інтелектуальної власності. Досліджено законодавчі зміни у сфері авторського права та промислової власності.

Ключові слова: Північна Буковина, румунська влада, законодавство, авторське право, промислова власність.

В статье проанализировано правовое регулирование сферы интеллектуальной собственности на территории Северной Буковины в 1918–1939 гг. На основе нормативной базы и отдельных теоретических наработок показан ряд законодательных шагов румынских властей в процессе формирования собственной модели правовой охраны объектов интеллектуальной собственности. Исследованы законодательные изменения в сфере авторского права и промышленной собственности.

Ключевые слова: Северная Буковина, румынские власти, законодательство, авторское право, промышленная собственность.

The article analyzes the legal regulation of the intellectual property domain in the territory of Northern Bukovina in 1918–1939. Based on the normative base and certain theoretical developments, a number of legislative steps of the Romanian authorities in the process of forming their own model of legal protection of intellectual property objects are shown. Legislative changes in the field of copyright and industrial property are investigated.

Key words: Northern Bukovina, Romanian government, legislation, copyright, industrial property.

Постановка проблеми. Належний розвиток сучасного законодавства з охорони права інтелектуальної власності безпосередньо залежить від урахування набутого історико-правового досвіду. Тому комплексне вивчення нормативно-правового забезпечення сфери інтелектуальної власності на території українських земель, що входили до складу інших держав зокрема Румунії є важливим для сьогодення.

Окремі аспекти досліджуваної нами тематики вивчалися переважно зарубіжними вченими, зокрема Г. Манолеа. Вітчизняних розвідок, які присвячені окресленій проблемі, нам віднайти не вдалося, що черговий раз засвідчує актуальність обраної для статті теми.

Постановка завдання. Мета статті – висвітлити особливості законодавства у сфері охорони інтелектуальної власності, що діяло в Румунії та на території Північної Буковини в 1918–1939 рр.

Результати дослідження. Однією з етнічних українських територій, яка після розпаду Австро-Угорщини опинилася в складі сусідньої держави, стала Північна Буковина. У 1918 р. на територію Північної Буковини були введені румунські війська, а на українських землях почала діяти румунська правова система, яка мала власну модель правового регулювання сфери інтелектуальної власності.

Основу регулювання цивільних відносин становив Цивільний кодекс Румунії, який був прийнятий у 1865 р. і діяв до 2011 р. У період перебування Північної Буковини в складі Румунії його дія розповсюджувалася й на її територію. Щодо Цивільного кодексу, то він опосередковано регулював відносини у сфері інтелектуальної власності, торкаючись переважно договірних відносин, а також визначав правовий статус фізичних і юридичних осіб, які за певних умов могли стати суб'єктами права інтелектуальної власності. Щодо безпосереднього регулювання сфери інтелектуальної власності, то в Румунії, як і в більшості європейських країн, діяло спеціальне галузеве законодавство, яке формувалося паралельно з австро-угорським і російським, на відміну від новоутвореної Польської республіки, яка формувала нормативну базу з чистого аркуша, і Чехословаччини, де за основу взяли австро-угорське законодавство. На території Північної Буковини в досліджуваний період було запроваджене законодавство, напрацьоване ще до Першої світової війни.

У Румунії перший закон, який стосувався інтелектуальної власності, був затверджений у 1879 р. за рішенням парламенту й називався «Закон про товарні знаки й торгівлю». Цей Закон діяв на території румунських земель аж до 1967 р. Щодо сфери винахідництва, то Закон «Про патенти» було прийнято 17 січня 1906 р., а діяв він упродовж 60 років [1].

Закон «Про патенти» 1906 р. розроблявся в досить суперечливих умовах без консультацій із торгово-промисловими палатами й промисловими колами (Союз промисловців у Румунії – General (UGIR)). Так, 8 грудня 1905 р. у палаті депутатів був представлений «Законопроект про патенти». З-поміж наявних на той час трьох патентних систем законодавець зробив вибір на користь французької, де експертиза заявки базувалася на явочних принципах. Ця система використовувалася у Франції, Бельгії й Італії. Законопроект був проголосований Асамблеєю, а 21 грудня 1905 р. схвалений Сенатом. Закон було опубліковано в «Офіційному віснику» 13 січня 1906 р., а із 17 січня 1906 р. він набув чинності [1]. Законом визначалися загальні засади системи державного управління сферою винахідництва. Так, передбачалося, що всі питання, пов'язані з патентами, будуть належати до компетенції Міністерства сільськогосподарства, промисловості й торгівлі, якому підпорядковувалося патентне відомство «OSIM». Законом (ст. ст. 18–22 і 27–44) визначалися чіткі завдання вказаного відомства, яке в 1920 р. було перетворене на відомство Промислової власності (ІРО), і в незмінному статусі вказаний орган проіснував до вересня 1950 р. [1].

У 1920 р. Румунія приєдналася до Паризької конвенції й Мадридської угоди, таким чином підтвердивши міжнародні стандарти охорони права промислової власності. Цей крок підштовхнув владу до розроблення спеціального законодавства щодо охорони промислових зразків. На початку 1922 р. у Румунії було розроблено проект першого закону «Про промислові зразки» [2], який було опубліковано в № 4–5 «Офіційного вісника» Управління промислової власності за 1922 р. Опублікований проект Закону складався з п'яти глав.

Глава I «Загальні положення».

Глава II. «Загальні та реєстраційні формальності».

Глава III. «Реєстрація промислових зразків».

Глава IV. «Підробка, притягнення до відповідальності й покарання».

Глава V. «Різні пристрої й остаточні положення».

Зазначений законопроект був підготовлений Управлінням промислової власності із залученням правового досвіду промислово розвинених країн Західної Європи та положень Паризької конвенції про охорону промислової власності, підписаної Румунією в 1920 р. Однак унаслідок внутрішніх протиріч і несприятливої політичної ситуації в Румунії прийняття вказаного законопроекту відкладалося на невизначений час. Таким чином, у період 20-х – 40-х рр. на території Буковини, що входила до складу Румунії, спеціального законодавства

у сфері охорони промислових зразків не було, а результати промислового дизайну охоронялися в межах інститутів авторського та винахідницького права [3].

Румунське законодавство щодо захисту авторських прав також еволюціонувало. На момент входження Північної Буковини до складу Румунії діяв Закон 1862 р. зі змінами від 23 березня 1904 р. З-поміж основних положень Закону варто виділити такі: авторські права на твори в різних галузях належали автору, письменнику, композитору. Автор твору мав право користуватися власністю протягом свого життя, відтворювати його, продавати або відчужувати права. За не санкціонований автором друк, копіювання чи імітацію роботи державою накладався штраф у розмірі вартості однієї тисячі копій оригінального видання і з конфіскацією зразків.

У 1906 р. Румунія провела перший міжнародний конгрес, присвячений літературній і художній власності, що вплинуло на сферу авторського права. Зокрема, обговорювалося законодавство й практичні рішення, прийняті в результаті приєднання Румунії до Бернської конвенції. Однак саме приєднання відбулося аж 24 березня 1926 р.

Істотні зміни у сфері регулювання авторських правовідносин відбулися з прийняттям нового законодавства у сфері охорони авторського права. У 1923 р. відповідно до Закону «Про літературну й художню власність» № 126 (ст. 1) виникнення авторського права на літературні твори не залежало від виконання будь-яких формальних норм законодавства, незалежно від громадянства [4]. Таким чином, законодавство закріплювало автоматичний порядок виникнення прав із моменту створення твору. З-поміж особливостей цього Закону можна виділити строки охорони авторського права. Так, загальний строк охорони авторського права становив 30 років після смерті автора (ст. 4). Цей термін був на 20 років менший ніж у законодавстві Польщі та Чехословаччини. Держава гарантувала авторам творів виключні права на користування твором, на публікацію твору, право дозволяти використання творів, а також переклади, перероблення й інші зміни твору (ст. 2). Фактично державою гарантувалася тріада майнових прав. Автор міг здійснювати будь-які правочини щодо твору, а в разі передачі прав автори або їхні спадкоємці мали змогу контролювати належне використання твору, відстоювати ім'я автора та запобігати спотворенню твору, тим самим відстоюючи честь і гідність автора (ст. 3). Зауважимо, що румунське законодавство у сфері авторського права з метою якіснішого правового регулювання розподіляло об'єкти авторського права залежно від сфери створення. Так, ч. 2 Закону стосувалася особливостей літературних творів і порядку їх охорони та використання, ч. 3 – музичних творів, а ч. 4 – творів образотворчого мистецтва [5]. Такий підхід дозволяв урахувати специфіку створення конкретних об'єктів авторського права, а також надати конкретному об'єкту належний режим охорони.

Окрему увагу в румунській моделі авторського законодавства слід звернути на включені до розділу 10 штрафні санкції за порушення авторського права. Відповідно до ст. 48 Закону будь-який проступок вважався злочином, а особа могла бути притягнута до кримінальної відповідальності на основі ст. ст. 339 та 341 Кримінального кодексу Румунії. Санкції за порушення авторського права були різними й коливалися залежно від різновиду порушення від 2000 до 10000 лей, або до півроку ув'язнення за фальсифікацію творів (підробку). Також міг бути покараний реалізатор фальсифікованої продукції штрафом від 1000 до 5000 лей. Згідно зі ст. 49 на додаток до злочинів, передбачених ст. 48, будь-яке порушення положень Закону про авторське право вважалося злочином, за який передбачався штраф у розмірі від 100 до 2000 лей. Особи, які не могли сплатити штраф, могли бути ув'язнені, тривалість ув'язнення визначалася за принципом 50 лей за день в'язниці (ст. 50). У разі повторного злочину передбачалося, що суд мав право подвоїти штрафи, коли йшлося про злочини контрафакції. Також згідно зі ст. 51 проти автора підробок надавалася можливість подання цивільного позову відповідно до ст. 998 Цивільного кодексу. Закладені в румунському законодавстві підходи до порушень авторського права в контексті відповідальності були схожі на принципи, відображені в австро-угорському законодавстві.

Такі порушення прав, як контрафакція, згідно зі ст. 52 вважалися найтяжчими. Усі примірники контрафактних творів підлягали конфіскації, а матеріали для виробництва мали

знищуватися. У разі противоправного показу драматичних творів, виконання музики, танцю й т. д. суд міг винести постанову про конфіскацію рукописів, лібрето, музичних нот. Якщо п'єсу було показано, то за рішенням суду кошти від показу конфісковувалися на користь автора з метою компенсації збитків, завданих показом. Справедливо відмітити, що вміщені до Закону санкції та закладені в них принципи були схожі на принципи застосування санкцій в інших європейських державах. Досить значними були й процесуальні строки подання позову. Цивільний позов можна було подати впродовж трьох років із моменту порушення.

Висновки. Таким чином, румунська модель законодавства, яка діяла на території Північної Буковини, мала свої особливості, зокрема, її становлення відбувалося паралельно з формуванням законодавства Австро-Угорщини та Російської імперії, тому принципи правового регулювання наслідували австро-угорську модель. Прийняте законодавство було досить консервативним і змінювалося нечасто. Румунська модель законодавства, хоч і була представлена на українських землях, однак істотного впливу на подальший розвиток законодавства на території України не мала, а її правовий досвід не брався до уваги радянським керівництвом.

Список використаних джерел:

1. Conceptul de proprietate intelectuală și industrială [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://andrei.clubcisco.ro/cursuri/5master/mti-misc/CAP6_LPMITT.pdf.
2. Inventiile si istoria lor (I) – de vorba cu Prof.Dr. Ing. Gheorghe Manolea [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=3436.
3. Istoricul reglementarii protecției Desenelor și Modelelor în România [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.osim.ro/desene/istdmi.php>.
4. Protecția Proprietății Intelectuale. Aspecte conceptuale privind proprietatea intelectuală. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ppi.ulbsibiu.ro/ro/proprietate/>.
5. Lege nr. 126 din 28 iunie 1923 asupra proprietatii literare si artistice emitent: ministerul cultelor publicat: buletinul oficial nr. 68 din 28 iunie 1923 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.monitoruljuridic.ro/act/lege-nr-126-din-28-iunie-1923-asupra-proprietatii-literare-si-artistice-emitent-ministerul-cultelor-publicat-n-24108.html>.

